

NEKROFI LIJA I GENERALI

Muradif Kulenović

UDK: 159.923.3
159.972

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 1.IX 1999.
Prihvaćeno: 1.X 1999.

Sažetak

O nekrofiliji kao psihijatrijskoj temi u Hrvatskoj je vrlo malo pisano. Autor zbog toga mnogo pažnje posvećuje pojmu same nekrofilije i njezinom očitovanju u ljudskom ponašanju i oblicima u kojima se nekrofilija javlja.

Rat je vodeća tema u radu, jer je on najpogodnije vrijeme u kojem ljudi pokazuju svoje patološke obrasce očitovanja i sve vrste negativnosti koje u drugim prilikama izričito skrivaju. Smrt i život u ratnim uvjetima najbliži su jedan drugome u svojoj pojavnosti, kao i u strahotama razlika.

Dojam autora je da sve što se zbiva u području destrukcije, nasilja, agresije i svih drugih oblika međuljudskih obračuna, skoro je uvijek u pitanju intimne potrebe pojedinaca. Što su moćniji, to su strašniji, a što su slabiji, to su zlokobniji i skloniji krajnje bizarnim zločinima.

Rad u panoramičnom obliku donosi slučajeve, događaje i druge oblike ratnih pojavnosti u kojima je smrt dominantna, u kojima je mržnja čovjeka prema čovjeku vrlo zorna i nesmiljena. U svemu izloženom kao lajtmotiv proteže se upozorenje da zločin treba preduhitriti, a to se može ako se na vrijeme razobličie nekrofilne sklonosti vođa.

Ključne riječi: nekrofilija, intimni rat, general, ratno ozračje, psihološka trauma, intimno ubojstvo.

Autor je redoviti profesor na Katedri za psihijatriju i psihološku medicinu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Objavio više desetina znanstvenih radova i knjiga u suautorstvu, a autor je knjiga *Neuroze* (1978.), *Krizna stanja* (1986.), *Metapsihologija, osobitosti i nastranosti* (1986.), *Otkrivanje nesvjesnog* (1988.).

Miva la muerte!
Abajo la inteligencia!

U naslovu rada dvije su riječi koje privlače pozornost: nekrofilija i general. Izazivaju mnoštvo asocijacija, a zajedno, u današnjim prilikama, još i više. Predmet interesa ovog rada je nekrofilija, psihopatologija pojave i njezin odraz u društvenim kretanjima.

Nekrofilija je pojam skorašnjeg podrijetla, ali sadržaj kojega predstavlja star je kao i pojava kojoj pripada. U kliničkoj praksi, za pacijente koje susrećemo, nekrofilija je privatna religija koju pojedinci njeguju u svojoj strahotnoj izdvojenosti iz života ljudi, iz zajednica u kojima se uživa prirodan, biofilan život koji je radost i koji ne uništava druge. U praksi liječnika je zanemarljiv broj nekrofilnih osoba koje se same javljaju kao bolesnici. Oni su obično privedeni sudski uznici zbog počinjenih djela koja su u vezi s nekrofilijom.

General je, prema Websterovom rječniku, nešto što se odnosi na cjelinu, na potpuno, a ne na izdvojeno ili lokalno. General nema ograničeno niti posebno značenje. U ovom radu pojam general je vezan za uže značenje i odnosi se na glavnu osobu u društvenom rangovanju i to posebno u vojsci (kopnena vojska, zrakoplovne snage) ili na visoke dostojanstvenike u crkvenim redovima.

Vrijeme rata je vrijeme slobode za očitovanje svih vrsta psihopatologije. Glavni, generali, vode rat. Najveća socijalna obrana generatora rata, destruktora zajednica i ubojica ljudi jest parola: "Kada se razviju zastave, onda je sav razum u trubi." Da bi bili pred društvom moralno ispravni, oni će na kraju za svu krivnju optužiti trubu. Razum je kod većine sudionika rata prisutan, ali se sluša "glavni" - general. Truba, međutim, nije bilo kada su u tišini kabineta donošene odluke o etničkom čišćenju, o čistim prostorima, o spaljenoj zemlji i bitkama bez zarobljenih. Humano preseljenje je predlagano u solemnoj dobroti moćnih. Sve bitke, svi vođeni ratovi su nekrofilne agresivne i destruktivne psihopatologije, osim nekih detalja obrambenih ratova. Pažljivom raščlambom možemo lako uočiti da se u ozračju nabujalih vjerskih, nacionalnih ili ideoloških emocija i strasnih zanosa formira grupa snažne volje koja upravlja kormilom pokreta u pravcu svojih potreba, često pogubnih i izraz su njihove psihopatologije. Osjećaj grupnog interesa povezuje generale koji se međusobno upotpunjuju, štite i potvrđuju. Njihova psihopatologija se može lijepo izživjeti u općem ozračju zanosa i onda se slama, jer se patologija mora očitovati. Primjera ima obilje. No, oni se u društvu zanosa nažalost kasno i teško prepoznaju. Zanimljivo je da na svim zaraćenim stranama ima mnoštvo vojnih promašaja koje su počinili generali i niže rangirani časnici, ali nema saznanja da je bilo što protiv njih poduzeto. Generali ruše povijesna znamenja i umjetničke vrijednosti, navodno zbog "sigurnosti svojih vojnika", dok istovremeno u planiranim akcijama gube između 30 do 50 posto ljudstva. Uvijek su u pitanju psihopatološke refleksije generalskih potreba iz kruga osoba nekrofilne, agresivne i destruktivne naravi.

Nema tome dugo vremena da je u Londonu objavljena knjiga *Intimna povijest ubijanja u ratu* povjesničarke Joanne Bourke. Prema našem komentatoru u dnevnim novinama, knjiga je uznemirila javnost i podigla prašinu. Razlog tome je što Joanne

Bourke približuje rat u ozračje individualnih susreta s njime i svih užasa koji iz toga proizlaze. U ratnim prilikama izbijaju nasilje, destrukcija i agresija sa svim podležećim temeljnim traumama. Protagonisti rata koji su ubijali, nerijetko su u tome uživali. Za njih je to bio istinski užitak i naš se komentator čudi izjavi da je ubijanje, uza sve, predstavljalo i seksualni užitak. Autorica uz te tvrdnje iznosi i pretpostavku da bi se, ako je to sve točno, onda mogle objasniti mnoge psihičke devijacije i navodne posttraumatske posljedice rata.

U prilog svojoj hipotezi, koja u činjenicama ne nalazi univerzalnu potporu, autorica citira isključivo dokumente: oko tri stotine pisama s bojišnice, ratne zapise, dnevnike te borbena izvješća iz velikih ratova ovoga stoljeća, uglavnom iz dvaju svjetskih ratova i svima po nečuvenom zlu poznatom Vijetnamskom ratu, prividno lokalnom ratu, ali u kojem su bila prisutna sva svjetska umjeća ubijanja i, promatrano iz današnje situacije, sva ratna psihopatologija koja je kasnije samo još jače došla do izražaja u tobožnjim lokalnim - svjetskim ratovima. Ono što je zanimljivo i što su ljudi prihvatili kao činjenicu iz njezinih raščlambi podatak je da aktivni učesnici rata, čije sadržaje autorica iznosi, nisu izopačeni tipovi nego normalni ljudi - s diplomama, bankovni činovnici, pekari ili vodoinstalateri, samo rijetko profesionalni mesari. Toliko normalni da nakon završetka rata, čim se vrate kućama, ponovno postaju obični ljudi.

Naša osobna iskustva, neposredna s vojnicima, i saznanja, i podaci koje smo dobili od žrtava što su ih srpske snage maksimalno, bez ikakvih ograda, bez ikakvih obzira i granica potpuno deprivirale, govore i za druge razloge. Osobni susreti i podaci o žrtvama Domovinskog rata iz relevantne literature ne osporavaju tvrdnje gospođe Bourke, ali njezine tvrdnje, koje bi trebale biti novina, naša istraživanja su potkrijepila prije mnogo vremena. Nije više za čuđenje da "ljudi s diplomom" uživaju u ubijanju i da su nekrofilni. U našem iskustvu gotovo da je pravilo da kvalificiraniji, pa i ljudi s diplomom i drugim odličjima, sudjeluju u ubijanju s nekom vrstom posebne ozbiljnosti koja ih čini zadovoljnim i sretnim i važnim. Najprimjereniji dokaz za to je zločinac Radovan Karadžić. Očito je da se povjesničarka kasno informirala o još jednom psihopatološkom očitovanju čovjeka. Čudi se nad pojedinačnim bizarnim ponašanjima, kao što je ono britanskoga satnika Julijana Francisa Grenfella, aristokrate, obrazovanog na najčuvenijim engleskim sveučilištima - Eatonu i Oxfordu. To su odabrana, elitna, obrazovna ali i znanstvena učilišta; međutim njihovi studenti, ako ne u većem broju u manjem svakako ne, sudjeluju u psihopatologiji isto kao i oni što dolaze iz običnih sredina. Grenfell je, kako kaže, u sebi otkrio strast za ubijanjem kada se našao u ozračju ratnih sukoba i srazova Prvoga svjetskog rata. Ta strast u njemu je prelazila okvire potreba ratnih zbivanja i neposrednih sukoba. Jedno njegovo pismo se referira u Bourkininoj knjizi gdje Grenfell tvrdi kako je ubijanje "najljepša od svih zabava, zabavnije od bilo čega što sam do sada mogao i zamisliti. Nadam se da će još dugo potrajati". Kao zanimljiv slučaj iz razdoblja Prvoga svjetskog rata autorica navodi britansku bolničarku Flore Sanders koja je 1914. poslana za ispomoć savezničkoj Srbiji. Sandersova se iz bolničarke pretvara u ratnicu koja je osjećala "silnu radost kada bih, nakon eksplozije mojih bombi čula tek jecaj, a zatim - muk".

Kako navodi komentator knjige, među stotinama predočenih dokumenata nalazi se i pismo nekog američkog satnika u Korejskom ratu, koji spominje kako je "super trijebiti neprijatelja strojnicom a onda doživjeti masturbaciju kakve još nije bilo". U svojoj knjizi autorica ne propušta spomenuti do tada nečuveni zločin počinjen u vijetnamskom selu Mi Lai gdje su američki vojnici iz "čista mira" pobili pet stotina civila. Ahmići su bili samo sofisticirana refleksija Mi Lai. Kao kruna zločina u Mi Lai dolazi slučaj vojnika Contija. Poslije gomila leševa svih uzrasta, poslije strahotne i sablasne zvučne prijetnje gdje su odjednom prisutna u akciji sva oružja, vojnik Dennis Conti je zatečen kako siluje Vijetnamku sa djetetom u naručju. Conti je jednostavno objasnio svoj postupak: "Ne znam zašto sam to učinio, ali silovanje je naš običaj u Vijetnamu."¹

Već je iz ovih nekoliko primjera uočljivo da je perverzija na strani "elitnih i diplomiranih" dok je u drugim slučajevima ipak u pitanju identifikacija s grupom i permisivnost generala i zapovjednog osoblja. Generalska osobna psihopatologija odražava se u ponašanju nezrelih starijih adolescenata.

Poslije pojave knjige J. Bourke i navodnog nemira koji je izazvala, zaključujemo kako je javnost veoma malo ili nikako informirana kada je u pitanju zločin i priroda zločina kao i poticaji ljudi koji indirektno sudjeluju u zločinu. Isto tako je vrijedno spomenuti da je što se tiče razloga za teško stanje vojnika koji pate od posttraumatskog stresnog poremećaja, promatrajući strukturu njihovog socio obrazovnog podrijetla, vidljivo da oni dobrim dijelom potječu iz "nižih" i slabije obrazovanih sredina. To su najmanje ljudi iz elitnih krugova i uz to sa sveučilišnom diplomom ili diplomom nekog visokog učilišta. Oni su ljudi iz seoskih i prigradskih sredina, slabo obrazovani ali u velikom broju moralno usmjereni s pragmatiskim odnosom prema svakodnevnom životu. Najčešće su činili ono što je neophodno za život i preživljavanje bez perverzih odstupanja od realnosti potreba. Susret s ratom i strahotama i nepodopštinama koje on sadrži značio je prekid s moralnim normama i standardima međuljudskog ponašanja. Sučeljavanje s klanjem, ubijanjem i svim drugim neviđenim stvarima gdje su mladi i sami morali donositi teške odluke koje su značile kršenje svih moralnih normi i društvenih zasada, u nekim prilikama su bili samo prevaga u uvijek ranjavajućem ratnim okolnostima. Ratne situaciji imale su svoje ozračje, svoju zvučnu kakofoničnu zavjesu i stravičnu neizvjesnost. Zapovijedi generala, njihove upute ili naređenja samo su kratko oslobađale vojničku svijest za akciju, ali su oni uglavnom ostajali prepušteni samima sebi, sa slikama koje su vidjeli i postupcima što su ih počinili. U ratnom kreševu vojnici dijele sudbinu i drže se zajedno i većina svoju sablasno doživljenu predstavu rata ne očituje. Mir predstavlja povratak u njihovu možda i idiličnu prošlost i taj povratak za nas liječnike je najteža dionica liječenja. Izraz "prolupali" zapravo je najbolja oznaka za slom svih dotadašnjih predstava ljudske jedinke o životu koji je vodila. Nažalost, najteže se vraća u društvo vojska entuzijasta, mladih ratnika iz malih sredina sa malim obrazovanjem i još manjim društvenim prestižom.

Zanimljiva je usporedba preživjeloga, psihički povrijeđenog ratnika - s jelenom. U razgovoru mi je, jednom, taj mladi ratnik saopćio da se osjeća, kao i mnogi

---

¹ Radovan Stipetić: "Jezuiti protiv masona", *Jutarnji list* 26.6.1999.

njegovi drugovi iz postrojbi u nastalo doba mira, kao jelen na kiši. Jelen na kiši ništa ne osjeća, kiša ga potpunoma onesposobi da se orijentira. Ne može čuti, ne može onjušiti, a, što više, slabo i vidi. S ratnikom je isto tako. On ne može da se snađe u nastalom mirnodoblju. Dane doslovno provodi u riječnim rukavcima i močvari. Nema nikakvih zahtjeva, živi sa svojim sjećanjima i patnjom. Za tog ratnika osobno su mi njegovi zapovjednici rekli da je bio dobar vojnik koji je izvršavao veoma teške zadatke, uključujući i likvidacije neprijatelja kada su ratne prilike to zahtijevale.

U mnogim skupinama koje sam liječio i pojedinačno obrađivao, nisam našao statistički značajniji broj pacijenata koji su imali naglašeno nekrofilne crte. Snovi su često najbolji pomagatelj u dijagnostici ovih stanja, pogotovo ako bolesnik ne može da iznese svoje doživljaje i sjećanja. Nekad su to neobjašnjivo veliki otpori, jer se pacijenti boje da izreknu svoje tajne. One za njih postaju "neizrecive istine" koje se plaše saopćiti, možda baš zbog nekrofilnih crta ili krajnje patoloških poticaja da ih izvrše. To spada u intimni krug ubijanja u ratu što ih vojnici počine iz svojih razloga i na svoj način.

Iako to nije namjera ovog rada, kada bismo u našim prilikama tražili razloge intimnih ubojstava i neprihvatljivih postupaka, pa makar bio i rat, čini se da su vodeći razlozi osveta i trenutna zaslijepjenost djelima neprijatelja. Sjećam se mladića sa svim detaljnijim znacima ratne pozljedje, mladića koji još nikako ne dolazi sebi. S nezadovoljstvom iznosi doživljaj koji ga muči iako ga ne komentira. Njegova postrojba boravila je na bojišnici cijeli dan. Neprijatelj ih je "za zemlju prikovao". Skupni pokušaji proboja nisu uspijevali, pojedinačne inicijative su ušutkali neprijateljski snajperisti. Tako su poginuli njegovi prijatelji iz mjesta. Uspjeli su locirati najubojitijeg i najuspješnijeg snajperistu na neprijateljskoj strani. On mu je postao središte i razlog svih njegovih muka i jada. Odlučio je da ga mora naći. Za njega je bitka kao cjelina prestala. Iskoristio je trenutak općeg kreševa i zašao snajperisti iza leđa. Našao ga je u trenutku predaha, dok je mokrio uz drvo, a snajper je bio odložen. U takvom stanju mladić mu je rafalima odsjekao potkoljenice, no snajperista je bio još živ kada je pao na zemlju. Tražio je da ga vojnik ubije. No, ovome nije bilo ni na kraj pameti da mu smanji muke. Uzeo je bodež i zabio mu ga u prsa nastojeći da mu ne ošteti srce. Posljednje što je vidio i čuo bio je držak noža u prsima snajperista i njegovo zapomaganje. Otišao je miran i "olakšan".

Drugi slučaj "intimnog ubojstva u ratu", iz svojih pobuda i razloga, svakako je neprihvatljiviji. Pacijent iznosi da je pred bitku saznao od pridošlica da su mu neprijatelji poklali, doslovno, cijelu obitelj. Nije tražio nikakvo odsustvo, naprotiv, bio je zadovoljan što u bitku ide kao prethodnica postrojbe. Tijekom izviđanja naišao je na kuću iz koje je izišla sredovječna žena. Pacijent nije imao na sebi znakova svoje jedinice. Nakon uljudnog pozdrava, pitao je ima li koga. Žena je odgovorila da su njihovi borci na položajima i da čekaju one ustaške gadove da ih opet ili pokolju ili natjeraju u bijeg kao i do sada. "Sarkastično se cerila", naglašava pacijent. On je mahinalno uzeo nož i zaklao je. Kada se srušila, imao je silnu potrebu da je zakopa. Kako nije bilo vremena za to, primijetio je bunar, odvukao tijelo do njega i bacio ga unutra. Bio je užasnut svojim činom, ali je istovremeno osjetio olakšanje nakon morâ u vlastitim sjećanjima.

Pojedinačni činovi ubojstva su najčešće u funkciji vojnika, masovna ubojstva su privilegija vođa i generala. Čuo sam veoma autentična izvješća dvojice visokih časnika koji su služili u Drugome svjetskom ratu. Jedan je s velikim zadovoljstvom i diveći se pričao o svom podčinjenom vojniku koji je doslovno poklao stotinjak zarobljenih njemačkih vojnika koji su, poslije cjelodnevnog marša dovedeni pred neku školu, dobili nešto hrane i bili smješteni na spavanje u školu. Vojnik je, kako kaže časnik, sam došao na ideju da sve zarobljenike pokolje što je i učinio duboko u noći dok su ovi spavali tvrdim snom. Zapovjednik je na raportu bio tobože ljut, ali se zadovoljavao sa skoro humorističkim razlozima pokolja zarobljenika koje je navodio vojnik. Doživljavao je vojnika kao heroja, a sam se tijekom priče osjećao veoma razdragano.

Drugi visoki časnik je kazivao nešto drugačiju priču, ali su emocije bile iste. Sudjelovao je u dugotrajnoj bitki kao pripadnik postrojbe koja je trebala izvesti glavni udar, ali nije mogla napraviti proboj. Naš sugovornik je bio komesar postrojbe i sastao se sa zapovjednikom postrojbe da se dogovore što im je činiti. Razgovarali su u rovu pušeci i dijeleći zadnju cigaretu. Zapovjednik je, dodajući cigaretu komesaru, izvirio iz rova i pri tom bio pogođen metkom koji mu je raspršio glavu i mozak. Krv je poprskala lice komesara koji je takav naredio juriš i štednju streljiva govoreći da zarobljenih nema. Neprijateljski vojnici su uzalud dizali ruke i bijele krpe odbacivši oružje. Svi su bili poklani. Komesar je bio zadovoljan ishodom bitke. Osjećao se sasvim olakšan i opušten, osjećao je radost potpune pobjede.

Ovo su pojedinačne odluke, motivi su različiti, ishod je bio smrt, nakon čega je uslijedilo zadovoljstvo, očito zadovoljstvo ostvarenom smrću.

Jedan poznanik, sudionik rata, ljutio se na slabiće koji "...cendraju i plaču, obilaze doktore...", govorio je da su to slabići koji bi i bez rata bili takvi. S dosta žustrine priča da je sudjelovao u ratnim okršajima i "ništa nisam učinio što oni nisu učinili nama". Skoro sa zadovoljstvom i olakšanjem je rekao: "Ubijao sam i tenkiste koji su nama se predali, a prije dvije minute su sijali smrt." Naravno, tenkisti su se našli u bezizlaznoj situaciji i nije im preostao ništa drugo nego da se predaju, dodao je. On je bio čovjek s univerzitetskom diplomom i humanističkim fakultetom.

Sretao sam vojnike koji su uživali u oružju kao učinkovitim spravama. O ljudima nisu ni govorili. Sva pažnja bila je usredsređena, npr., na priču o dometu topova i njihovoj preciznosti, o tenkovima, pištoljima, puškama i drugom oružju. Smrt koja je bila rezultat djelotvornosti oružja za njih je bila od sporedne važnosti. Sve su to bili pojedinci za koje je rat predstavljao mogućnost intenzivnog doživljaja. Rat je bio dekor. Rat, kojemu je generator velikosrpska pohlepa za južnoslavenskim prostorima, te oživljeni i pridruženi apetiti drugih sudionika, može se, s mnogo vjerojatnosti, nazvati nekrofilnim ratom. Možda se u novijoj povijesti prvi put nije išlo na to da se pokori ili promijeni vjera neprijatelju. Cilj je bio isključivo smrt, istrebljenje i potpuno očišćenje od drugih koji su po čemu različiti. Nekrofilna ideja vođa i generala postala je zastava puka, oživjela je sve zapretane nekrofilne atavizme. Himna nekrofilije se najupečatljivije očituje u pjesmi slavjenika vukovarskog pokolja: "Druže Slobo, šalji nam salate - biće mesa klačemo Hrvate..."

To je u jasnoći i nedvojbenosti do tad nečuvano očitovanje nekrofilnih zanosa. Vojnici su podilazili svojem glavnom komandujućem osjećajući da to godi njegovim ušima i duši. Istina je da vođe i generali intoniraju odvijanje ratnih događaja i

njihovu boju. Vođe, čiji je razvoj obilježila smrt, svoju sudbinu upravljaju i nalaze u njezinom okrilju i njom sve rješavaju. Čini se da su prvi put generali fašističke Španjolske klicali "živjela smrt".

Sada potpuno devalvirani Marks je govorio: "Društvena povijest ljudi je uvijek samo povijest njihovog pojedinačnog razvoja, bili oni toga svjesni ili ne." Iako psiholog, Freud je išao još dalje, njemu pripada rečenica: "Glavna udarna snaga motiva ljudskog društva fundamentalno je ekonomska." Ovdje se Marks i Freud upotpunjuju i kao da su promijenili uloge. Nacionalistički zanosi i gospodarske potrebe puka omogućuju dobrim dijelom razvoj i nekrofilne psihologije. Homogenizacija puka i jednodušnost masa jesu jamstvo i sigurnost za poduzimanje nekrofilnih poduhvata. Neki dan smo čuli kako je general, opet, izjavio da je mogao izazvati sukob sa snagama koje su sprečavale ostvarenje njegove zamisli pa, ako ništa drugo, nekoliko poginulih bi izazvali homogeniziranje nacije i osnažili njezino jedinstvo. Jednodušje, sklad i sloga su neophodni, svako narušavanje političke harmonije predstavlja opasnost, jer osim socijalne potrebe za takvim stanjem postoji i unutrašnja tjeskoba generala da neće biti prepoznati njihovi psihopatološki poticaji. Otuda je sva žestina bijesa usmjerena na inteligenciju koja predstavlja jedini disonantni ton u totalitarnim sustavima. Činjenica je da se jednodušnost ne može postići uz poštivanje istina različitosti i snošljivosti. Inteligencija u svojem jedinom i najboljem izdanju u funkciji je kritike; nećemo pogriješiti ako kažemo da je ipak inteligenciji ostavljeno u amanet da bude čuvar istine i kritičar svega postojećega. Bez toga su zaokreti u nekrofilnu kulturu lako mogući. Totalitarni sustavi se prepoznaju po odnosu prema inteligenciji, oni se otkrivaju i glasaju zabranama, progonima i smrću. Fašistička Španjolska je tako ušutkala svoje najveće intelektualce. Njemačka, Rusija i tako redom, u beskraj su uništavale svu inteligenciju i u ime jednodušja koje je na kraju značilo predvorje smrti. General, suočen s nemoći da se suprotstavi biofilnom intelektualcu i humanisti, sumanuto viče: *Abajo la inteligencia!*

Ovo je klasični obrazac reakcije perverzne osobnosti s nekrofilnim karakterom kada joj se ljudski mirno sa snažnom i uvjerljivom intelektualnom prosudbom iznese realna slika problema. Zbog ograničenosti dogmom fašia oni u histeričnom, skoro nesvjesnom tonu izriču zabrane, progone i osuđuju na smrt. Sjetimo se niza intelektualaca koji su tako završili nastojeći svijetu približiti istinu. Nekrofilni političari su osobno beznačajni i duhovno blijedi i nezanimljivi da iza njih ostaje samo njihovo ime kao simbol zla i uz njega imena žrtava. Torquemada je korifej zla za čije ime samo tako znamo i drugoga spomena o njemu nemamo.

Porast nasilja i destruktivnosti u nacionalnim i svjetskim, i u lokalnim i globalnim razmjerima intenzivnije je privukao, ne baš tako davno, pozornost javnosti. Stručnjaci su se posebno zainteresirali za teorijsko istraživanje prirode i uzroka agresije. Temeljitu znanstvenu pažnju području nasilja poklanja Freud i kasniji psihoanalitičari. Njima se priključuju instinktivisti, environmentalisti i bihevioristi. Poslije Prvoga, kao i Drugoga svjetskog rata, psihoanalitičari su pokazali veliki interes za agresiju. Freud je otvorio područje ispitivanja, a kasnije su najuspješniji radovi sačinjeni u njegovom duhu. Za istinskog znanstvenika ostaje nepobitna činjenica da se sve ljudske strasti, i dobre i zle, kako ističe Erich Fromm, mogu shvatiti kao čovjekov pokušaj da nađe nekakav smisao u životu. Preobrazba je moguća samo ako je čovjek u stanju "preobraziti

sebe", na nov način tražiti smisao života mobilizirajući strasti koje unapređuju život i tako doživjeti osjećaj vitalnosti i integracije superioran prethodnom. Naša terapijska nastojanja u biti imaju istu težnju. Ako se ova aktivacija strasti, sada na novoj razini, ne dogodi, čovjek može biti samo donekle smiren ili kako neki kažu pripitomljen, ali nikako ne i izliječen. Možemo se potpuno složiti sa znalcima ovog problema da strasti koje unapređuju život vode većem osjećaju snage, radosti i vitalnosti, nego što to čine destruktivnost i nekrofilija.

Ovo uvodno, opće razmatranje nekrofilije i njezine socijalne refleksije ne zahtijeva istančano i detaljno raščlanjivanje pojavnosti nekrofilije kao diferentne specifičnosti, to ćemo učiniti u sljedećem poglavlju.

POJAM I PREDMET NEKROFILIJE

U općim razmatranjima predmet našeg zanimanja bila je nekrofilija, pojam koji na grčkom jeziku znači ljubav prema mrtvom, dakle prema smrti. Ovo traži da se prije rasprave dogovore ili definiraju pojmovi o kojima ćemo raspravljati. Uz pojam nekrofilije spominje se i agresija, što zahtijeva pobliže obrazloženje. Biheorist Lorencu poima agresiju izvorno kao evluciono razvijen impuls koji služi opstanku jedinke i vrste. Pojam "agresije" primijenio je i na krvožednost i okrutnost te bi se moglo zaključiti da su te iracionalne strasti također urođene, da su izazvane zadovoljstvom koje proizlazi iz ubijanja. Kritičari Lorenca izvlače daljnji, sljedeći zaključak: ratovi su izazvani urođenom destruktivnom težnjom u ljudskoj prirodi. Psihoanalitičari zastupaju suprotno mišljenje. U ovom slučaju, riječ agresija prikladno, prema Frommu, služi kao most koji spaja biološki adaptivnu agresiju (koja nije zla) s ljudskom destruktivnošću koja je itekako zla. Prema tom načinu zaključivanja postoji i biološki adaptivna agresija koja bi bila urođena, destruktivnost i okrutnost su agresija - rezultat svega je: destruktivnost i okrutnost su urođeni. Zahvaljujući svom kliničkom i izvanredno bogatom teorijskom znanju, Erich Fromm je sigurno među najboljim znalcima ove pojave. Upotrebljava pojam "agresije" za defenzivnu, reaktivnu agresiju koju je obuhvatio pojmom "benigne agresije", dok destruktivnost i okrutnost naziva posebnim ljudskim sklonostima uništavanju i težnji za apsolutnom vlašću. Ovaj je pojam poznat kao "maligna agresija". Većina autora služi se pojmom "agresija" što može izazvati nesporazume. Pod malignom agresijom Fromm smatra nekrofiliju koja ima svoja relativno različita očitovanja. Nekada se rabio izraz nekromanija što pobliže označava spolno oskvrnjavanje leševa. Pojam "nekrofilija" primjenjivao se najčešće za dvije vrste pojava: "seksualnu nekrofiliju" - to je čovjekova želja da ima snošaj ili bilo koju vrstu seksualnog odnosa sa ženskim lešom; i drugu pojavu - neseksualnu nekrofiliju koja predstavlja želju da se dodiruje leš, da se bude blizu leša, da se zuri u njega, i želju da ga se komada.

U starijoj literaturi nismo naišli na pojam koji bi označio "strast nekrofilije ukorijenjenu u karakteru". To je područje na kojem upravo raste njezina otvorena i sirova manifestacija. Očitovanje nekrofilnog karaktera i njegova društvena refleksija

nisu razmatrani nigdje tako iscrpno i teorijski razložno kao u djelima analitičara. Neki znanstvenici tvrde da bez poznavanja sadizma, mazohizma, a mogu dodati i nekrofilije, ne bismo mogli razumjeti mnogo toga iz minulih vremena i ljudskih sukoba.

Nekrofilija je bila poznata liječnicima kliničarima koji su se bavili kriminologijom i seksualnim nastranostima. Sve ostalo je bila nepoznanica valjda zbog toga što je o tome bilo opasno i misliti. Klinički slučajevi obrađene nekrofilije česti su u djelima starijih autora liječnika. Mnogi zakoni u naprednim zemljama su smatrali nekrofiliju zločinom. Njemački kriminolog H. von Hentig pruža veoma slikovite opise ove pojave i predstavlja jedinstvenog autora na tom području. Navodi i primjere nekrofilije: prvo - djela seksualnog kontakta sa ženskim lešom (spolni odnos, manipuliranje spolnim organima); drugo - seksualno uzbuđenje proizvedeno spolnim organima; treće - sklonost leševima i grobovima, te predmetima vezanim uz grob, kao što su cvijeće, slike i drugi pogrebni, ceremonijalni predmeti; četvrto - djela komadanja leša; peto - čežnja za dodiranjem ili mirisanjem leševa ili bilo čega gnjiloga. Hentig smatra, što se poklapa s mišljenjem brojnih drugih autora, da je "klinička nekrofilija" mnogo učestalija nego što znamo i više nego što pretpostavljamo.

Možemo reći da je klinička nekrofilija vezana za pojedinačne poduhvate i isključivo za njihove osobne samotne čine koji nemaju zarazne društvene odnose. Osobno, taj naziv koristim isključivo kao radni naslov i nema veze sa već prihvaćenim klasifikacijama. U svojoj knjizi o nastranostima, naveo sam neke slučajeve koji ilustriraju nekrofiliju kao samotničku religiju u kojoj nema živih, osim za život izgubljenog glavnog aktera.

Pacijenti koje sam susretao u svojoj praksi radili su ili su se nalazili u situacijama koje su omogućavale realizaciju njihove patologije. Iznijet ću slučaj koji mi je poslat na promatranje iz nama sada susjedne države ili, bliže, iz Vojvodine. Slučaj je bio složen zbog društvenih, nacionalnih i vjerskih konotacija što je otežalo promatranje i donošenje mišljenja. Uz to su i odvjetnici pridonijeli da kontakt s motrenikom bude još teži. Mladić je bio maturant, roditelji su bili gimnazijski profesori. Bio je jedinac. Odgoj mu je bio autoritativan s mnogo inzistiranja na moralnim i vjerskim normama. Roditelji su bili režimski ljudi i članovi partije na vlasti, ali su potajno prakticirali vjerske običaje i slijedili propise vjere. U njihovoj se obitelji govorilo o nevinosti, o spolnosti nikada. Mladić je volio brze vožnje na motoru i nadmetanja s vršnjacima. Nije imao djevojku iako je bio lijep i skladno građen. O svojim ostalim strastima nije govorio. Prema svemu sudeći, vodeća i samo njegova tajna bila je nekrofilija i on je stalno tražio razloge da bude u području mrtvoga. Posljednji inkriminirajući čin zbilo se nakon opklade u kojoj je mladić "u gluho doba noći" trebao prijeći preko groblja i zadržati se neko vrijeme oko mrtvačnice. Dan opklade bio je u vrijeme pokopa mjesne miljenice i ljepotice. Pokop je odgođen zbog grada i jakog pljuska. Djevojka je u pogrebnoj opremi, u bjelini, ostavljena u mrtvačnici okružena ružama, cvijećem i bezbrojnim svijećama koje su osvjetljavale lijes.

Mladić nije mogao odoljeti, otvorio je vrata i unišao u mrtvačnicu. Kada je ugledao pokojnicu u bjelini, zatvorenih očiju i spuštenih vjeđa, u tom trenutku ona postaje simbol njegove želje i oličenje nevinosti. Skinuo se i legao kraj nje. Dugo je uživao u snošaju s mrtvom djevojkom, dok ga čuvar nije trgao iz zanosa i sladosrasti.

Ovo je primjer neposrednog osobnog i pojedinačnog učešća u ceremoniji nekrofilnog zanosa i sladostrašća. Osim što je skardan, društveno i emocionalno zastrašujući, on još uvijek nije tako strašan kao onaj kojega priređuju nekrofilne karakterne osobnosti koje masovno siju smrt radi svojega zadovoljstva. To su moćne vođe i generali koji realiziraju i afirmiraju smrt radi svojih psihopatoloških potreba, ali veoma podlo, u ime cara, boga, nacije, vjere, ideologije, reda i poretka ili radi nekog "karizmatskog" vođe i demagoškog nametljivca. Suvremeni svijet to jasnije vidi i lakše otkriva pozadinu vatrenih zanosa svojih vođa.

Psihopatologija se uvijek očituje, a pogotovo u posebnim i izuzetnim prilikama kao što su rat, revolucije, ustanci, prirodne nepogode i masovne katastrofe. Međutim, ljudi se u stanjima društvenog i prirodnog ravnovjesja, odsustva bilo kakve permisivnosti i slobodnog očitovanja teže pokazuju i otkrivaju. U kliničkim uvjetima istražujemo snove koji nas najbolje mogu uputiti na nekrofiliju, nekrofilni karakter ili ljude s karakternim nekrofilnim crtama.

NEKROFILJSKI SNOVI

Sigmund Freud je govorio da je san zlatni put do nesvjesnoga i do svega onoga što želimo potisnuti, zaboraviti ili sakriti pred drugima. Tako sklonost prema svemu što je mrtvo i trulo može se najjasnije promatrati kroz snove. Navest ćemo primjere. Pacijent koji je svojim ponašanjem plijenio pažnju bio je vojnik. Nije pričao o svojim ratnim doživljajima i o svojoj patnji. Nikada se nije nasmijao. Njegovo je lice bilo slično tragičnoj grčkoj masci. Redovno je bio na skupnim i pojedinačnim seansama, no nikada nije uzimao aktivnoga učešća. Govorio je da je samo liječnik onaj s kojim saobraća i to zbog lijekova. Na moje poticaje da govori o sebi i da će mu to olakšati stanje bolesti, kao usput, za sebe, govorio je: "Svega je bilo, svega smo radili, bio sam često užasnut onim što sam vidio i onim što sam čino. Najčešće sam uzimao alkohol, ponekad i drogu, sada sam bez svega i užasno mi je."

Poslije dužeg vremena i nakon mojih poticaja, ispričao mi je neke svoje snove. Snovi su uvijek bili nekrofilne prirode i zastrašujućeg sadržaja. Naredni san je u raznim oblicima bio najprisutniji: Bile su to hrpe leševa, odsječenih glava. Mladić zna gdje su glave, kome pripadaju i tko su ti ljudi. Njihova tijela su otvorena i iz njih izvire krv, izmet i mokraća, sve pomiješano s isjeckanim dijelovima unutrašnjih organa. Sve zajedno raste kao bujica i poput poplave prijeti da sve preplavi. Sanjaču prijeti da će biti poplavljen. On je užasnut, to je bilo gore od svega zamišljenoga, nepojmljivo mu je da se takvo nešto može sanjati. U polusnu bježi na stol, a zatim na ormare. Preplašen, izlazi iz kuće, luta uokolo do zore. S obzirom na traume pacijenta, san je ustrašni, ali je bit nekrofiljska.

Drugi pacijent koji je ispričao nekrofiljski san, kako je sam govorio, potječe iz obitelji ubojica. Smrt i ubistva nisu ga plašila. Mirno i hladno, usput mi je saopćio da je ubio svoju ženu koja ga je varala. Zaklao ju je navečer, kada su stajali pokraj rijeke Save. Na skupnim seansama nije govorio, šutio je i pomno slušao. Na individualnim razgovorima je isticao da je ubio sve što mu se ispriječilo na putu.

Često je naglašavao da je on kraj mrtvih najspokojniji. "To je pravo zadovoljstvo", dodao bi. Iako je san ustrašni, on ga ne doživljava primjereno tome. On, sanjač, stoji pokraj velike vode u kojoj se kreću leševi ljudi i sve njihove otpadne tvari. Odjednom nastaje "krkljanac", počinje komadanje tijela. Ruke, dijelovi nogu, oči, uši i jezici brzo lete na njega. Htio bi pobjeći, ali su mu noge od nakupljenih dijelova raskomadanih tijela bile nepomične. Samo mu je glava ostala slobodna. Budi se skoro ukočen i u strahu.

Bitno je istaknuti da nam snovi u prvim primjerima otkrivaju snažnu prisutnost nekrofilijских preokupacija i sadržaja koji izbijaju iz nesvjesnog i remete spokojstvo sanjača. U oba slučaja osobe sanjača su složene psihološke strukture i san je izraz njihova cjelovitog psihološkog života.

"NENAMJERNE" NEKROFILISKE AKCIJE

Ovaj pojam upotrebljava Erich Fromm, prevodioci ostavljaju izraz neprevedenim i kažu "neintendirane nekrofiliske akcije" i one upućuju na nekrofilne težnje. Za naše razmatranje zanimljivo je i potrebno ovu pojavu imati u vidu. Ona nije rijetka u svakodnevnom ponašanju, više je izraz negoli potpuna i oblikovana patološka slika. Navest ćemo primjer iz ponašanja velikog vođe - Winstona Churchilla. Njegov domaćin piše da je Churchill u sjevernoj Africi, tijekom ručka, cijelo vrijeme ubijao muhe, kojih je bilo u izobilju. Na kraju je pokupio sve mrtve muhe, poredao ih i brojao kao na smotri, pri čemu je bio jako zadovoljan. Ovo sigurno ne govori da je Churchill imao nekrofilni karakter, zbog same njegove veoma složene psihološke strukture. Ali, njegov osjećaj za detalje smrti i umiranje je očit. Suze, krv, znoj, ruševine, željezni zastor i zavjesa. Njegova volja za moć i silu je poznata, njegovo srljanje u rat evidentno, naročito prilikom iskrcavanja u Galipolju tijekom Prvoga svjetskog rata, gdje je, usprkos mnoštvu promašaja u pripremi, saveznička vojska poslana na klanicu. Vodeći planer operacije bio je Winston Churchill, koji je bio vođen snagom i silom, a ne pravim stanjem na bojnopolju.

Nekrofiliske akcije u svakodnevnom životu ljudi često su uočljive - od onih banalnih, do rušenja zgrada, uništenja predmeta za životnu uporabu ili muzejskih vrijednosti. U "jugoslavenskom ratu" rušeno je sve što je pripadalo spomeničnom blagu drugoga naroda. Tako i rušenje mostarskog mosta, uza sve ograde, predstavlja nekrofilisku, a ne stratešku odluku.

Fromm upozorava da se jedna druga ilustracija nekrofilnog karaktera ne smije previdjeti kod ljudi s naklonosti prema kosturima ili lubanjama kao pomagalicama u nastavi.

Slijedeći Fromma, ističemo još jednu manifestaciju nekrofilnog karaktera, a to je pretpostavljanje sile svim drugim mogućnostima u ljudskom djelovanju. Problemi, sporovi, sukobi, prema njima, mogu se riješiti jedino snagom i silom. Pri ovome je bitno da se problem ne sastoji u pitanju da li bi snagu trebalo koristiti u određenim okolnostima: za nekrofile je značajno da je sila, kao što je rekla Simone Weil, "moć

transformacije čovjeka u leš", sila je prvo i posljednje rješenje svega; da gordijski čvor uvijek treba prerezati, a ne strpljivo razrješavati. Ovakve osobe na probleme života odgovaraju destrukcijom i uz to žestokom odmazdom, a nikada dobrohotnom akcijom koja bi donijela mir i obostrano zadovoljstvo. Nekrofilni hoće svoju pobjedu čistom i jasnom, pobjedu koja nosi stratešku sigurnost bez obzira što za druge nosi smrt i istrebljenje (kako kažu izraelski ekstremisti).

Klasična priča o presudi kralja Solomona neodoljivo podsjeća na mnoge nekrofilne akcije u "jugoslavenskom ratu" kao što je bešćutna ideja o humanom preseljenju i podjeli teritorija Hrvatske, Bosne i na kraju Kosova. Priču o Solomonovoj presudi u slučaju dviju žena od kojih je svaka tvrdila da je dijete njezino, Fromm kao dobar poznavalac Tore i Biblije, završava na sljedeći način, iako ima i drugih, ne bitno različitih rješenja. Kada je kralj predložio da podijele dijete na dva dijela, žena, koja je bila majka, više je voljela da dijete drugoj ženi koja nije majka kako bi dijete ostalo živo. Prijetvorna, lažna majka glasala je da podijele dijete.

To je istinski primjer nekrofilije, njezino rješenje je tipična i jedina odluka nekrofilne, bešćutne osobe, opsjednute posjedništvom i moći. Načini djelidbe Bosne lede čovjeka zbog lakoće kojom je to učinjeno, sa kakvom malignom ležernošću je to prihvaćeno od nekih aktera koji, naravno, nisu pripadali Bosni.

Radi podjele je samo iz Bosanske Posavine protjerano 520 000 Bošnjaka zajedno sa 120 000 Hrvata, da ne spominjemo područja neprestane životne tuge za izbjeglice i protjerane iz Brčkog, Bijeljine, Prijedora, Kozarca, Plehana, Stoca, Višića, Mostara i iz brojnih durgih sredina gdje se ljudi boje povratka zbog nekrofilnih reakcija. Vođe i generali su mirno podijelili i raskomadali Bosnu, a imali su slične, svježe ideje i u pogledu Kosova.

Jedna vrlo istaknuta i nezaobilazna dimenzija nekrofilnih reakcija je odnos prema prošlosti, koji je snažan kao i odnos prema vlasništvu. Nekrofilni naravi jedino i isključivo osjećaju prošlost kao stvarno doživljenu. U tome se možemo u potpunosti složiti s Frommom koji kaže da samo ono što je mrtvo, što je bilo, upravlja nekrofilnim naravima: dakle sve, institucije, zakoni, vlasništvo, tradicija, posjedi, sretni su pod znamenjima prošlosti: zastavama, grbovima, i drugim simbolima.

Fromm zaključuje da stvari upravljaju čovjekom, imanje upravlja bivstvom, mrtvo i dalje upravlja živim u osobnom, filozofskom i političkom, mišljenju nekrofila, prošlost je sveta, ništa novo nije vrijedno. Drastična promjena predstavlja zločin protiv prirodnog poretka.

NEKROFILNI GOVOR

Govor kojim se služe nekrofilne osobe lako je prepoznatljiv jer je preplavljen uporabom riječi koje označavaju destrukciju, moć, silu, raspad i otpadništvo iz sfere živoga. Uporaba riječi iz spomenutih područja čuje se često. Riječi koje s posebnom voljom i zadovoljstvom upotrebljava nekrofilna osoba susrećemo i kao dio *slanga* u adolescenata, pa i u starijim populacijama iz raznih sredina, pogotovo

u vojsci. Međutim, pažljivom slušatelju neće promaći radi li se o odrazu govora grupe ili individualnom očitovanju čovjeka nekrofilne prirode.

Čuveni američki general Patton, pošto je kao vrlo srčan i vješt vojnik dobio mnoge bitke i na kraju prodro u Njemačku preko Rajne, simbola njemačke zemlje i nacije, šalje svom pretpostavljenom, Dwightu Eisenhoweru, poruku: "Ike, upravo sam se popišao u Rajnu. Šalji benzina!"

To je, naizgled, uobičajeni vojnički govor, ali, možemo postaviti pitanje da li je tko čuo ili pročitao sličnu izjavu u jednakim uvjetima. Možemo postavljati i druge upite, ali iza svega ostaje osoba Pattona. U jednom od svojih brojnih govora vojnicima on kaže da mu je najmrže čuti i pročitati u izvještajima podređenih časnika kada navode da drže položaje: "Mi nismo tu da držimo položaje. Neka to rade Nijemci, nacisti. Mi smo tu da držimo Hune za nos i da ih šutiramo u guzicu do Berlina. Da proletimo kroz njih kao govno kroz gusku." Od kapelana Treće armije Patton je tražio da napiše molitvu Bogu da njegovoj vojsci podari lijepo vrijeme za borbu, da mogu ubijati naciste. Kapelan je napisao usrdnu i vjerski intoniranu molbu za lijepo vrijeme kako bi mogli ubijati gadove koji zločinački uznemiruju svijet.

Govori generala Pattona pri obraćanju vojnicima bili su ispunjeni srdžbom, osvetoljubivošću i prijetnjom. Ubiti, uništiti i razoriti sve neprijateljsko, to je bila odrednica njegovih govora. Detalji i riječi bili su puni nekrofilnih značenja, obiluju psovka, a riječi koje označavaju ljudske izmetine i lučevine iznad svega su obilježavale njegov govorni izraz; uz probadanje, rezanje, komadanje uz obavezno prosipanje utrobe, sjeckanje dijelova tijela, glava, ruku, nogu, i svega što čovjek posjeduje. Istina je da je to najčešće govor vojske, a general Patton se pravdao da jedino tako može vojnike motivirati za borbu, napominjući da to vojnici i vole. Međutim, zanimljivo je da generali svojom osobnošću i pristupom borbi daju boju i ton konačnom obračunu. Skoro da je pravilo da se tijekom i ishod bitke i ratnog pohoda prepoznaju prema generalima koji su vodili operacije. Neki od njih sve unište i spale, zarobljenih i ranjenih nema, a stanovništvo ili pobjegne ili biva uništeno.

Moramo reći da su prilike rjeđe uvjetovale djelovanje. Na njemačkom je bojištu iza Rusa najčešće ostajala pustoš i smrt. S druge strane, u svom autobiografskom djelu *Rat kakvog sam ja vidio* general Patton piše da je bio zadivljen njemačkom prisutnošću u realnosti. Naime, dok je još trajala bitka, Patton je, obilazeći bojište, vidio da su Nijemci već počeli s popravljanjem porušenih kuća i na njih stavljali krovove. To je bila američka ratna zona u kojoj nije bilo odmazde i naknadnih rušenja. Američki vojnici su još i pomagali stanovništvu. Očito da nije bila u pitanju samo psihologija osвете, nego i opće usopstavljeno ozračje među vojnicima, kao i nekrofilne crte generala, te njihova narav i značaj.

NEVERBALNI NEKROFILNI GOVOR

Pred više godina, u razgovoru, saznao sam priču čovjeka koji je desetljećima živio pod jezovitim dojmom događaja kome je bio očevidac. Na početku Drugoga svjetskog rata, u mjesto je dovedena skupina zarobljenika, kako su govorili

“pobunjenika”. Glavni u svemu bio je jedan policijski dočasnik koji je od ranije bio poznat kao ozbiljan, moralan i religiozan čovjek. Nosio je naočale i jednako je pozorno promatrao “pobunjenike” i prisutne mještane. Nije mu se žurilo.

Nakon kraćeg čekanja, stigao je kamion. Dočasnik je naredio da se svi pobunjenici ukrcaju u kamion, ne dozvolivši da itko od skupine ostane van kamiona. Ukrcani su stajali zbijeni čvrsto jedan uz drugoga. Potom je dočasnik naredio da se kamion prekrije ceradom i dobro uveže. Kad je sve bilo obavljeno, gotovo znatiželjno je pogledao prisutne koji se nisu razilazili. Zatim je vrlo teatralno stavio bodež na pušku, popeo se na ceradu koja je prekrivala kamion i predstava je počela! Pogledao je opet značajno okupljene, okrenuo pušku s bodežom prema ceradi i počeo energično probadati.

Ljudi su se razišli, a dočasnik je, nakon što je izrešetao ceradu s gornje strane, zadovoljno sišao s kamiona i isto napravio s bočnih strana. Sve je radio sigurno i odmjerenim ritmom. Na kraju je pogledao oko sebe i naredio pokret. Za njim je ostala krv, zaprepaštenje i jauci koji su polagano nestajali.

Poslije nešto više od godinu dana, partizani su osvojili grad u kojem je dočasnik do zadnjeg trenutka ostao kao istaknuti borac. Dva dana po okončanju bitke, on je slučajno pronađen doslovno u zahodskoj jami, u kući koja je imala zahod na katu, a u razizemlju je bila jama ograđena daskama koje su zatvarale prostor u koji se, radi čišćenja, moglo unići kroz manja vrata. U kući su bili smješteni partizanski časnici s pratnjom. Jedan od njih je prilikom odlaska u zahod čuo neko pomicanje i podigao uzbunu. Dočasnika su poslije pretrage otkrili i izvukli kroz vratašca jame. Jedan časnik je preuzeo glavnu riječ, cijelo vrijeme se smiješeci i hodajući oko uznika. Gledao je malo prisutne, malo uhapšenika. S njegovog lica nije silazio smiješak zadovoljstva. Tražio je da dobro očiste policijskog dočasnika, naredivši da se skine gol. Vojnici su prali uhapšenika polijevajući ga vodom iz velikih posuda i tražili da se okreće dok ga polijevaju. To je trajalo duže vremena. Na kraju je zadovoljni časnik, radosno se osmjehujući, zatražio od domaćice da nađe neku odjeću za uhapšenika koji je i dalje stajao mirno. Časnik je, nakon oblačenja, od domaćice zatražio još i kapu za glavu uznika. Po svemu se vidjelo da je časnik glavni, odlučujući.

Naredio je da uhapšenik izide iz dvorišta prvi, za njim je krenuo časnik, potom vojnici, pa prisutni mještani. Kuća je bila smještena na riječnom otoku, a povorka je krenula prema rijeci, a ne prema mostu. Bila je to čudna i šutljiva povorka. Kada su izašli na čistinu, časnik je stao, a za njim i svi ostali. Uhapšenik je nastavio hodati desetak metara, a časnik je izvadio pištolj i vrlo mirno, kao da je riječ o meti na streljani, počeo pucati.

Očevicu se činilo da je časnik dugo pucao od nogu prema glavi. Kada je uhapšenik pao, očevidac kaže da su prisutni ostali ukočeni. Časnik je još pucao u ubijenog uhapšenika. Nakon dulje stanke i obilaženja oko ubijenoga, navodi očevidac, časnik je s istim smiješkom došao do prisutnih i značajno zaključio: “Ubio sam ga jer je pokušao bježati.” Očevidac nije siguran je li časnik uopće znao tko je dočasnik ili za predstavu s kamionom. No, obojica su imali svoju nekrofilnu predstavu, vodili su svoj intimni, privatni rat. Za dočasnika sigurno znamo da je, uz brata, jedini preživjeli član obitelji s dvadeset i dvoje ukućana. Osim njih dvojice, komite su 1919.godine poklali sve ostale.

Sljedeći slučaj kojega ću iznijeti pričao mi je mladi časnik iz grada odakle sam dobio podatke za prethodni i druge slučajeve. Časnik je bio zapovjednik postrojbe koja je, nakon žestoke borbe s "narodnom armijom" i pobunjenicima koji su istrijebili okolna sela, zarobili mnogo neprijatelja. U njegovoj je postrojbi bilo više boraca iz tih sela, boraca koji su u jednom danu ostali bez svega, bez imovine, bez obitelji.

Časnik je naredio postrojavanje zarobljenih i pokret. Njegovi vojnici stajali su po strani. Neočekivano, iz grupe boraca izišao je vojnik koji je oko vrata imao snop bombi, automat u ruci i noževe za pojasom. Okrenuo se prema okupljenoj vojsci i rekao da mu se nitko ne približava jer će sve dići u zrak. U tren oka, vještinom akrobata poklao je sedmoricu neprijateljskih vojnika. Krvavi nož je obrisao o travu i miran i zadovoljan gledao je suborce i neprijatelje.

Potom je prošao između dviju podijeljenih strana, oprezno, ali podignute glave i sretan. Zaustavio se poviše njih, sjeo na travu, zapalio cigaretu i pošueći opušteno i bezbrižno, gledao prema okupljenima koji su stajali zaprepašteni.

Kasnije se saznalo da je vojniku zapaljena kuća u kojoj su prethodno ubijeni ukućani: njegova žena, troje djece, roditelji i sestra. Među vojnicima bilo je nesretnika iste sudbine, no on je sam izveo krvavi finale osvete. Mogao je to učiniti da nitko ne vidi, ali je njemu ovakav postupak značio pravi smisao u nagodbi sa samim sobom. Na kraju, to je bila njegova neverbalna komunikacija s okolinom, smatra se da bez toga nema mira i zadovoljstva za protagoniste javne nekrofilne osvete. Sljedeći slučajevi to potvrđuju.

Nakon dugoga pješačenja, vojska je u mjesto dovela zarobljenike koji su djelovali kao civili. Uveli su ih u veliko dvorište, gdje su svi stajali. Situacija je bila napeta, ali bez galame.

Polagano su se okupili i seljani. Stvorila se oveća skupina ljudi koji su s ograde dvorišta gledali u nijemu grupu zarobljenika. Dvorište je bilo blatnjavo od nedavne kiše. Vojnici, koji su pratili uznike, kretali su se dvorištem. Jedan od njih je zapovijedio zarobljenicima da sjednu. Svi su sjeli na blatnu zemlju, osim jednog visokog, skladno obučenog čovjeka. Vojnici mu ponovo naređuju da sjedne u blato, što on odbija. Dalje se sve odvija kao po kavu scenariju.

Onaj, koji je naredio zarobljenima da sjednu, prilazi odmjerenim korakom, iz neposredne blizine vadi nož kojim zarezuje uzniku vrat. Ne gledajući ishod, kao toreador se okrenuo prema prisutnima. No, uznik je ostao stajati, samo mu je glava klonula naprijed. Skupina seljana je nijemo i s očitim strahom promatrala prizor. Uniformirani pratioci su gledali s napetom znatiželjom. Jedan od njih se izdvojio, hitro uzeo nož, uhvatio zarobljenika za kosu, zabacio mu glavu nazad i duboko zarinuo nož. Gledao je okolo po seljanima, dok se uznik rušio na zemlju. Još je nedostajao samo naklon mađioničara koji je uspješno izveo svoju točku. Događaj se zbio u proljeće 1941. godine.

Sljedeći događaj zbio se godinu dana kasnije, u jesen, nakon dolaska "narodne vojske" u grad. Očevdac je ispričao kako je vidio dječaka od četrnaest, petnaest godina kako prolazi kraj njegove kuće. Dječak je bio bos i poderan. U gradu se još čula pucnjava i vidjeli požari.

Očevdac je istog poslijepodneva vidio skupinu ljudi i čuo glasno negodovanje. Kada se primaknuo bliže, vidio je dječaka, na njegovu nesreću sada obučenog u

ustašku uniformu. Dječak je imao i kapu sa oznakom "U" na glavi i čizme, koje je uzeo iz napuštenog ustaškog skladišta. Na putu u selo, zaustavio ga je neki samozvani "partizan", mještatin koji je vikao i pri tome šamarao sada, kako je rekao, "svog zarobljenika".

Prisutni seljani su mu govorili da znaju dječaka i da nije ustaša. Tražili su od "partizana" da ga pusti, o čemu on nije htio uopće čuti. Jednom mališanu je zapovijedio da donese lopatu, a od prisutnih je tražio da se odmaknu. Kada su počeli negodovati, on je zapucao preko njihovih glava. Uplašeni reakcijom samozvanog "partizana", mještani su se udaljili, a neki su i otišli.

On je tada obilježio prostor i naredio dječaku da kopa jamu. Ljudi su prolazili, ali se nisu zaustavljali. Skupina promatrača je s udaljenosti motrila što se događa. Broj prisutnih se mijenjao, netko je dolazio, a netko odlazio. "Samozvani" se, kao mačka oko miša, kretao oko dječaka koji je kopao između pokošenih livada i obranih kukuružišta. "Partizan" je imao pištolj u ruci, a pušku je s remenom držao na podlaktici desne ruke. Nitko nije znao što namjerava. Bio je očito vrlo oprezan, ali i važan i zadovoljan. Kako se sve oduljilo, ljudi su se razišli.

Očevidac je pričao da je drugoga jutra vidio glavu dječaka koja je otvorenih očiju virila iz jame. Jedna žena mu je ispričala da se samozvani, nakon što je zakopao dječaka do vrata, odmaknuo od njega i pucao mu oko glave, da bi u sumrak prestao. Vjerojatno je tada ubio mladića kome je na glavi bila samo jedna probojna rana. Cijeli ceremonijal ubijanja mučenjem trajao je više sati.

Samozvani "partizan" je ostvario svoju namjeru. Razlog i motivaciju ne znamo, osim da se radilo o jednom izuzetno perverznom i rijetkom događaju kojega mogu dozvoliti kaotične situacije.

Kasnije smo saznali da je počinitelj ovog stravičnog djela najstariji sin lokalnog poštara; pripadao je narodu koji je prije partizanskog zaposjedanja mjesta bio protjerivan. Njegova obitelj bila je pošteđena i živjeli su kao i u mirna vremena, u Kraljevini Jugoslaviji. Svejedno, čin je bio brutalan i bez potpunijeg znanja o počinitelju može se reći da je to bila individualna akcija koja je produkt nekrofilne prirode i potrebe da se komunicira s okolinom na način kako je on to izveo.

Prethodni slučajevi iz ovog poglavlja nisu poznati toliko da bismo mogli sa sigurnošću reći da se radi o nekrofilnim osobama u izvornom psihopatološkom značenju. Uglavnom, oni su izvodili ritual i ceremonijal smrti i on je bio bitan u njihovom doživljavanju radosti klanja i ubijanja u prisustvu brojnih gledatelja.

Sljedeći slučaj se odnosi na mladića koji je posredno neverbalno komunicirao sa svojim gledateljstvom. Imao je dva razdoblja radosti, jedno kada je ubijao žrtvu, a drugo kada je slušao priče o ubijenima. Sreo sam tog čovjeka. Bio je mlad, fizički vrlo skladno građen, podšišan kao američki marinac. Lice mu je bilo poput maske, hladno, naoko bezizražajno. Govorio je da želi razgovarati o sebi sa liječnikom i da to ostane samo za liječnika. U toku razgovora brzo je došao do onoga što ga je najviše preokupiralo, prošlost u ratu i sadašnjost u nesnalaženju u životu. Napominje da je bio radostan, izvrstan sportaš, te nije znao za prepreke i tugu. Imao je sretnu obitelj, roditelje i sestru, a nedaleko su živjeli djed i baka sa stričevima.

Sve je bilo dobro do početka rata, kada su jedno jutro, oko dva sata, u opkoljenu kuću došli naoružani mještani koji su mu bili poznati. Izveli su ih iz kuće u dvorište

gdje se okupilo još svijeta. Bili su stravično grubi, vrijeđali su, prijetili, tukli i to naročito njega koji je, kako kaže, bio mlad i prkosan.

Među okupljenima u dvorištu bili su i protjerani susjedi i pobunjenici. Jedan od prisutnih znanaca naredio mu je da klekne pod dvorišnu svjetiljku koja je osvijetljavala dio dvorišta. Zatim je izvadio spolovilo i počeo mu mokriti među oči vrijeđajući ga. Naredio mu je da otvori usta kako bi se pomokrio u njih. Prisutni su to gledali sa snebivanjem, a on to više nije mogao otpjeti, pa je navalio na mučitelja. Nastala je tuča, krkljanac i metež. Roditelji i susjedi su potrčali da ga brane. Nastao je kaos. Naoružani ljudi su pucali i ubijali one koji su se kretali. Ubili su sve. Mladić je, kao čudom, uspio pobjeći u mrak iz slabo osvijetljenog dvorišta, i od tada nastaje njegov drugi život.

Dijelom je bio u postrojbama branitelja, ali se najviše kretao u prostorima gdje je pretpostavljao da će naći svoje mučitelje. Zamisli je dobro ostvarivao jer je izvrsno poznao kraj. Bio je spretn s oružjem i fizički snažan. Njegov ritual ubijanja bio je uvijek isti. Tražio je da iza onih koje ubija bude bijeli zid. Udaljavao bi se od njih na daljinu koja je dovoljna za nišanje i pucao bi uvijek u korijen nosa, između obrva. Bio bi krajnje zadovoljan kada bi se mozak prosuo po bijelom zidu i krv pljuštala.

Još zadovoljniji bi bio kada bi slušao priče o tome.

Ne znamo što je po srijedi, je li sam osvetnički čin razlogom ili su korijeni ove nekrofilne radnje dublji. Nažalost, dalja ispitivanja nisu bila moguća.

Čini nam se da su, prema spektakularnim predstavama mučenja, ubijanja, spaljivanja i klanja u ime osvetničkih razloga, ove individualne nekrofilne neverbalne komunikacije s okolinom zanemarive

Ne možemo ništa više reći već samo da su bili povod poremećenim osobnostima koje su dobro koristile razloge osвете zbog vjere, ideologije sukoba i rata. Sjetimo se samo pokolja koje su činili carevi, kraljevi i vojskovođe, da ih ne nabrajamo, jer ih je nemoguće sve pobrojati. Smrt je u ljudskom djelovanju konstanta. I to ne ona koju priroda zahtijeva, nego ona koju ljudi samovoljno i samoinicijativno ispunjavaju. Sjetimo se lomača, mučenja i svega što smo o nedavnoj povijesti slušali. Mi ne znamo tko je Petar I., ruski car, ali znamo da je sam sjekrom neumorno odsijecao glave pobunjenika. Iako je imao krvnike, one je, car, sam obavljao egzekucije. Takvih primjera ima bezbroj, uvijek su postojali neki razlozi, ali vjerujem da je u potki nekrofilna potreba.

Zapažen je slučaj svetog Lovre, sveca i mučenika iz davnih vremena ranoga kršćanstva. On je u trećem stoljeću bio pozvan da pođe u Rim, papi Sikstu II., gdje je služio predano, jednako odan crkvi, narodu i Bogu. Kod pape je vodio brigu o riznici. Kada je rimski prefekt otkrio da kršćani imaju bogatu riznicu, uhapsio je papu Siksta II., zatvorio ga i tražio blago.

Kada je Lovro posjetio Siksta II., papa mu je rekao neka skupi narod i podijeli mu blago ako njega, papu ne puste za tri dana. Papa je ubijen, a prefekt je poslao Lovri stražu sa činovnicima kojima je trebao predati novac. Sv. Lovro je rekao da je novac podijeljen onima kojima pripada: Bogu i ljudima.

Ogorčeni i bijesni prefekt je zatvorio Lovru i tražio da se konstruira poseban roštilj na kojem će ga peći. To su u tišini gledali Rimljani, a prefekt je sa smiješkom uživao od početka kada su dželatari stavili Lovru na tihu vatru.

Sv. Lovro nije odavao nikakove boli i patnje, već je u jednom trenutku rekao prefektu da je vrijeme da ga okrene na drugu stranu jer je na jednoj strani dobro pečen, pa neka mu bude ukusnije kada ga bude jeo.

Naoko vrlo bizarna, ali u biti potresna predaja o nekrofilnoj komunikaciji impresionirala je kasniji kršćanski svijet. Filip II., španjolski kralj, dvanaest je stoljeća kasnije dao izgraditi svoj dvorac, Eskorijal, prema građevnom modelu roštilja na kojem su pržili sv. Lovru. I ovdje je u pitanju neverbalna nekrofilna komunikacija kojom ljudski svijet na pretek obiluje.

NEKROFILNI KARAKTER

Pojam nekrofilnog karaktera ili značaja uveden je tek u četvrtom desetljeću ovoga stoljeća. Zanimljivo je da naziv ne potječe od ljudi iz kruga psiholoških disciplina, nego od čuvenoga španjolskog filozofa Miguela de Unamuna kojeg je on i javno izrekao 1936. godine. Međutim, da bismo ostali vjerni povijesnoj istini, prije Unamuna, dakle prvi, pojam nekrofilnog karaktera u psihološkom smislu što ga i mi danas koristimo, spomenuo je V. I. Lenjin. Ovaj podatak iznosi R. A. Medvedev u knjizi *Neka povijest sudbi*. To je vrlo važno za razumijevanje posebnosti i različitosti pojmova.

Pojam nekrofilni karakter upotrebljava se u vrlo specifičnom obliku da bi više označio karakternu crtu čovjeka, a ne perverzni čin, što je u nekim prethodnim primjerima vrlo zorno uočljivo. Prilikom da to vrlo jasno razlikujemo pružio nam je izričito M. de Unamuno, a poslije, u ratnom razdoblju slijedi niz autora. Prvi među njima je Erich Fromm koji je sa psihijatrijsko - psihoanalitičkog stanovišta pokušao detaljno objasniti ovu pojavu kao ljudsku pošast, bolest, perverziju.

Pripremajući se za pisanje ovog rada, pred sobom sam imao bezbroj puteva kako pristupiti problemu smrti i ljubavi za nju. Antropologija smrti ne daje nam nikakve odgovore na pojavnost smrtnoga. Autori se iscrpljuju u deskripcijama kulture smrti, u detaljima nestajanja, ali nikako da nam se otvori područje koje će nam nešto reći o biti smrti. Kako sve više saznajemo o ovoj pojavnosti, naše sučeljavanje sa skaradnim, nekrofilnim karakterima je uznemirujuće. Da bi nam pojam bio bliži, iznijet ćemo slučaj javnog sukoba između nekrofilne i biofilne osobnosti.

To se zbivalo u Salamanci, sveučilištu čuvenom u svijetu, gdje je rektor bio Miguel de Unamuno, kod nas poznat kao pjesnik i filozof. Prilikom posjeta i govora nacionalističkog generala Millana Astraya u početku Španjolskoga građanskog rata, čuli smo da je na sveučilištu u Salamanci jedan od njegovih sljedbenika uzviknuo strašnu generalovu omiljenu krilaticu: *Viva la muerte!* (Živjela smrt!).

Dvorana je bila puna studenata, profesora i znanstvenika. Poslije završetka govora, kako to navodi Erich Fromm, Unamuno je ustao i rekao: "Upravo sam čuo

nekrofilni i besmisleni povik: Živjela smrt! A ja, koji sam proveo cijeli život uobličavajući paradokse koji su izazvali neshvatljiv bijes drugih, moram vam kao stručni autoritet reći da mi je taj nezemaljski paradoks odvratn. General Millan Astray je bogalj. Dopustite mi da tako kažem bez ikakvog omalovažavajućeg tona. On je ratni invalid. To je bio i Cervantes. Na nesreću, upravo sada u Španjolskoj ima daleko previše bogalja. A uskoro će ih biti i još više, ako nama Bog ne dođe u pomoć. Muka mi je kad pomislim da bi general Millan Astrayo trebao diktirati model psihologije masa. Bogalj koji nema veličine duha jednog Cervantesa obično traži olakšanje u tome da oko sebe vidi osakaćene" (M. de Unamuno: 1936.).

Poslije govora Unamuna, dolazi uzvik duhovno nemoćnog generala i nekrofila Millana Astraya: *Abajo la inteligencia!* (Dolje inteligencija!) Iza toga je u zaglušnoj buci odzvanjao uzvik nacionalističkog, falangističkog kora koji je, očito, u trenutku generalovog poticaja prestao razmišljati. Kao što to obično biva, u zaglušnoj galami je odzvanjao povik: "Živjela smrt!".

Drugi su generali, poput Astraya, klicali pred okupljenim postrojbama u svojim ratničkim zanosima i nacionalističkoj zasljepljenosti prije krvoprolića. Isto je činio i general Mola pred napad na Madrid gdje ga je, kako je govorio, unutar grada čekala "peta kolona", unutar grada koji će očistiti od republikanaca.

Na skupu u Salamanci, Unamuno je završio svoj govor upozorenjem kojega se trebamo uvijek sjećati: "Ovo je hram razuma, a ja sam njegov vrhovni svećenik. Vi ste taj koji obeščasćuje njegove svete prostorije. Pobjediti ćete jer imate više nego dovoljno surove sile. Ali vi nećete ubijediti. Jer da biste ubijedili, trebali biste uvjeriti. A da biste uvjerali, trebali biste imati ono što vam nedostaje: Um i Pravo u borbi. Smatram uzaludnim opominjati vas da mislite na Španjolsku. Završio sam." (M de Unamuno, 1936).

U svojoj knjizi *Anatomija ljudske destruktivnosti* Erich Fromm proučava nekrofiliju prihvatajući pojam Unamuna o karakternoj ukorijenjenosti nekrofilije. Vrijednost i valjanost pojma kojeg je uveo Unamuno, Fromm je, zahvaljujući svojoj psihoanalitičkoj praksi, uglavnom potvrdio, a tome je dodao još i proučavanje svjetskih zločinaca kao što su Hitler i mnogi drugi.

Moramo ovdje, iz poštovanja prema Freudu, napomenuti da su svi, koji su se bavili pojmom nekrofilije, našli odlučujuće poticaje u okvirima Freudove teorije o instinktima života i smrti. Oni su radili u Freudovom duhu, iako su se nekad kretali različitim pravcima.

Da bi nam pojam bio što bliži i jasniji, nekrofilni ćemo karakter opisati u smislu strasne naklonosti prema svemu što je mrtvo, gnjilo, trulo, nezdravo ili, kako to Fromm zaključuje, to je strast pretvaranja živog u neživo, strast za destrukcijom radi destrukcije, to je isključivo interes za sve što je mehaničko. To je strast za trganjem živih struktura.

Moje zanimanje za detaljnije razumijevanje nekrofilije, moram priznati, potječe od susreta s podacima o generalu Georgu S. Pattonu, njegovim vlastitim doživljajima smrti i odnosom prema toj pojavi. Kulminiralo je u biografskom filmu o Pattonu, u sceni kada general dolazi na bojno polje poslije bitke. To je stravičan prizor. Iznakaženi, raskomadani ljudi, oružja, sve je mrtvo. Iznad toga je bila tišina. Bio je to sablastan prizor, neviđeno strašan. Patton je očima prelazio od detalja do detalja i kada smo

očekivali da će reći neku riječ žaljenja ili snebivanja, on je s razdraganim smiješkom rekao samom sebi: *How I love it!* (Kako to volim!). To je uzdah koji nismi očekivali, uzdah koji nas ne asocira ni na što drugo nego na nekrofiliju.

Knjigu na temelju autobiografskih podataka generala pisala je njegova žena, pa osobno ne znamo generala i ne znamo mnogo detalja o njegovom intimnom životu, ali znamo mnoge detalje koje možemo posredno tumačiti. Tu se ipak radi o čovjeku koji je prožet, ako ništa drugo, ono velikom mogućnošću prihvaćanja smrti, sučeljavanja s njom, a i stvaranjem smrtnih prilika u ratnim operacijama.

Iako ga je supruga dosta selekcionirano i kontrolirano predstavila javnosti, ipak iz knjige izbija Pattonov osjećaj za detalje smrti, tako da su stravični krajolici straha prihvaćeni kao normalnost. Sablasani krajobrazi s leševima, popraćeni su njegovim riječima kako je mnogo mrtvih, kako je mnogo gubitaka imao neprijatelj.

U svojoj autobiografiji Patton iznosi, ipak, dijelom svoje žaljenje nad blizu dva kilometra dugom kolonom mrtvih njemačkih vojnika koji su bili poslagani jedan do drugoga, ali general koristi priliku da ponosno vrši smotru mrtvih vojnika.

Na drugom mjestu spominje bijelo, snijegom pokriveno polje na kojem su niknule neke čudne biljke. Kad se približio, vidio je da su to glave, stopala, ruke poginulih i nesahranjenih neprijateljskih njemačkih vojnika.

Pored njegovih vrlo dopadljivih ljudskih reakcija, imamo podatak iz njegove maldosti kako je u američko-meksičkom ratu početkom stoljeća, naredio da se ubijeni pobunjenici razapnu na prednji dio bojnih kola te ih je vozio kao ratne trofeje kroz ratom obuhvaćna područja.

Sve je ovo dio rata, mogli bismo reći. Dio života vojnika kome je rat zanat, ali ipak, poslije svih užasa, Patton je umro nezasićen ratom. Nikad nije osjetio gađenje prema nepotrebnom kaosu i ceremonijalu smrti. Na kraju je javno izjavljivao, pa i poticao svoje nadređene, da nastave rat i pregaze Rusiju, pravdajući to mržnjom i opasnošću pred i od komunizma. Ovo su samo detalji, koji su bogte indicije, ali nedovoljne za konačnu ocjenu njegove naravi.

Istinski daleka analogija, slučaj je nedavno spominjanog Adolfa Eichmana koji je u Drugome svjetskom ratu bio visoki časnik odgovoran za Transporte Židove iz cijele okuprane Europe. On je to radio vrlo revno i predano kao pravi general koji je dosegao kulminaciju svoje karijere.

U svome dnevniku, kaže Radovan Stipetić, Eichman uz mnogo banalnosti tipičnih za naciste koji se na kaju, već odgovornost za svoja zlodjela prebacuju na strogi kućni odgoj i disciplinirano izvršavanje naredbi, na kraju, u zatvoru, iznosi jednu autobiografski doživljenu rečenicu koju bi trebali upamtiti svi koji se bave revizijom povijesti i relativizacijom zločina. Eichmanova rečenica iz njegova dnevnika glasi: "Leševi, leševi, leševi. Strijeljani, ugušeni plinom, u stanju ubrzanog raspadanja, krvave utvare koje su izvirivale iz masovnih grobnica. Pakao: isprva nisam znao jesam li poludio ili je to ipak stvarnost." Uza sve obrane i ograde koje možemo imati prema Eichmanu, ovdje je evidentan nekrofilni sadržaj iza kojega stoji, vjerujemo, ista osobnost.

Bila to stvarnost ili ne, naglašava R. Stipetić u svom prigodnom članku, ne bismo mogli i morali postati svjesni i ambiciozni revizionisti kojima je genocid, a najčešće nacistički genocid nad Židovima tek židovska izmišljotina.

Danas moramo posebno biti alertni na sve isključivosti i bilo koji oblik nacionalističkog, totalitarnog i fašističkog zavođenja naroda, nastojati razobličiti vodeći brgu o njihovim patološkim poticajima u težnji za demagoškom realizacijom.

Kako smo vidjeli, masa je uvijek povodljiva i treba na vrijeme ukazati na demagoge koji su skloni destrukciji, ili čak vođe koje se koriste svojim mozgovima a čiji su drugi oblici doživljaja i emocija potpuno odsutni.

Međutim, kako ističu svi poznavaoi ljudske destrukcije i nekrofilije, s jedne strane, i ljudske snošljivosti i emocije, s druge, samokritička i radikalna misao može biti plodotvorna, ako je usklađena s najdragocjenijom osobinom kojom je čovjek obdaren – s ljubavlju prema životu.

Oprez je neophodan jer se zlo i najmaligniji oblici, tvrde humanisti, znaju prikrivati u ljudima prividne ljepote, dobrote i laskavih obećanja.

U zaključku ovog rada treba imati u vidu nekoliko bitnih uporišnih stajališta da bi se razumjelo veoma složeno područje nekrofilije, jednako u očitovanju, kao i u definiciji pojmova. U radu je osnovno upozorenje da je u našem vremenu rat otkrio sve mogućnosti raznolikog pojavljivanja nekrofilnih radnji koje su bile izraz perverzije, djelomičnih sklonosti i veoma opasnih i djelotvornih nekrofilnih karaktera. Možemo izvući sljedeće zaključke:

1. nekrofilija je perverzija, nastranost koja u sebi objedinjuje ljubav za sve mrtvo što može pružiti seksualni užitak;
2. nekrofilija kao karakterna osobina koja se ne očituje u ljubavi za seksualnim odnosom s mrtvim objektima, nego razvija ljubav prema svemu što je neživo, mrtvo, što se raspada i ne odaje nikakve znake života, od mrtvih ljudi do modernih strojeva;
3. možda prvi put u našoj literaturi, u ovom radu se objašnjava pojam i očitovanje nekrofilne neverbalne komunikacije. Takvim nekrofilima je radost da drugi vide njegov čin zločina koji se uvijek počinja na isti način. Klasičan primjer je Jack Trbosjek;
4. neintendirane nekrofilne radnje nisu dovoljne da bi označile čovjeka nekrofilom, ali on tu mogućnost posjeduje u sebi;
5. nekrofilni snovi su veoma zoran pokazatelj nekrofilnih struktura jer odražavaju raspadanje i destrukciju na najbizarnije načine.

Uradak veoma izdašno potkrepljuje ove zaključke primjerima.

Literatura

- Erikson, Erik H. (1964.): *Childhood and society*. New York: Norton. Prošireno izdanje.
- Hentig, H. (1964.): *Der Nekrotape Mensch*. Stuttgart: F.Enke Verlag.
- Kulenović, Muradif (1982.): "Agresija u velikoj grupi." *Psihijatrija danas* 1, 53 - 58. str.
- Kulenović, Muradif (1984.): "Nasilje kao izraz agresije.", *Pogledi* 1, 162 - 170. str.
- Kulenović, Muradif (1986.): *Metapsihologija, osobnosti i nastranosti*. Zagreb: Naprijed.

- Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva* (1985.), (ur.) Badurina, Anđelko. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber - Kršćanska sadašnjost.
- Mahler, M.S. (1968.): *On Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation*. Vol.1. New York: Int.Univ. Press.
- Marcuse, Herbert (1955.): *Eros and Civilization*. Boston: Beacon.
- Reich, Wilhelm (1973.): *Masovna psihologija fašizma*. Beograd: Mala edicija ideja.
- Stipetić, Radovan (1999.): "Jezuiti protiv masona", *Jutarnji list* 26.6.
- Strachey, A. (1957.): *The Unconscious Motives of War*. London: Allen and Unwin.
- Thomas, H. (1961.): *The Spanish Civil War*. New York: Harper and Bros.

NECROPHILIA AND THE GENERALS

Muradif Kulenović

Summary

Necrophilia as a psychiatric subject is not well researched in Croatia. Thus, the author pays particular attention to the term itself, and the ways in which necrophilia is encountered in human behaviour. War is the leading subject of the paper, since it is at this time that people particularly exhibit pathological behaviour patterns and other kinds of otherwise hidden negativities. Death and life are at their closest - and most terribly distant - in wartime. The author suggests that everything that transpires in the areas of destruction, violence, aggression and other kinds of human conflict is almost always based on the intimate needs of the individual. The more powerful, the more terrifying they are, and the weaker, the more vicious, and prone to radically bizarre crimes. The panorama of this paper produces cases, accidents and other forms of wartime events dominated by death, which vividly and brutally depict human hatred. The work as a whole carries a warning that crime should be prevented, which is possible if necrophiliac tendencies of the leaders are seen as such ahead of time.

Keywords: Necrophily, Intimate war, General, War atmosphere, Psychological trauma, Intimate murder.